

dragocen zaklad, ki se daruje mladim rodovom, da bi jim bile prihranjene življenjske žrtve ter da bi svobodneje in lažje živeli.

Slovensko ljudstvo je skromno, ne hlepi po bogastvu, le da domača streha na krpi zemlje more nuditi vsem članom toliko prostora in kruha, da lahko pošteno žive. Ne mika ga torej bogve kakšno bogastvo, a boji se pa siromaštva in tiste obubožanosti, ki kvari značaj, in ki ima še druge demoralizujoče posledice. Ljudska modrost uči: Kjer je bogastvo, je en hudič, kjer je uboštvo, pa sedem. Slovenski narod, ki je zmožen velikih etičnih sil, trpi najbolj vsled obubožanosti nekaterih ljudskih plasti, ki svojo življenjsko zavest krepijo v vinu. Za slovenskega človeka ni bolj poraznega kot to, da išče tolažbe v vinu. Tudi za obubožane ljudske plasti vé ljudski filozof lek: Bog, ki siti in napaja, ne zapusti nikogar, kdor se sam ne zapusti. Le ne udati se v siromaštvo, kajti v tem tkivu se nahajajo strupene kali, v nesreči je treba nositi glavo pokonci, boriti se in zaupati v Boga, ne pa se zapustiti in se udajati pijači.

Takih vzpodbudnih pregovorov z isto mislijo in naukom kroži med našim ljudstvom mnogo, le da niso še vsi zapisani. Takih pregovorov z veliko etično vsebino je duša prav tako potrebna kot lačno telo kruha. Kakor povsod pričujoč vid, ki je zmožen zaznavati najrahljšo in najneznatnejšo senco, je duh naroda, ki bodri, opominja, svari, uči, svetuje in vodi. To je skriti duh slovenstva v narodnih pregovorih in rekih, porojen iz etičnih osnov značaja slovenskega naroda. Ti narodni pregovori so dajali posamezni človekovi osebi smisel ter ustvarjali duhovne temelje narodove svobode.

Kakor je slovenska narodna pesem ritem in šum slovenske zemlje in slovenskega človeka, tako so ti narodni pregovori in reki veliki modrostni teks slovenstva. V njih čutimo dih vekov, ki so veli nad to lepo, gorato in hribovito slovensko zemljo, z dolinami opasano in s soncem ožarjeno. Narod, ki mu zemlja, v katero se je zakoreninil, nalaga trdo in uspešno delo, je zapisal vanjo svojo duhovno podobo. V svojih pregovorih, rekih in prilikah govori narod vsem in vsakemu posebej, sleherni razume misel, ki se v njih skriva in mu kaže pota, po katerih naj sleherni hodi. Ljudstvu niso važne abstraktne misli, temveč gesla trajne vrednosti.

(Dalje.)

Prof. Ema Deisinger

Velik narodni in gospodarski pomen lipe

Zasajajmo tudi naše ulične drevorede z lipami!

Jeseni (l. 1939) so v kakih 20ih ulicah v nekem mestu podrli stara drevoredna drevesa in nasadili nova okrasna drevesa, ki bodo letošnjo pomlad šele privikrat ozelenela. So to razna tuja okrasna drevesa, kakor kanadski topol, piramidalni topol, okrogli akac itd.

V dobi, ko bi nujno morali biti vsi drugi javni činitelji, ~~ne le šola~~, tako zlasti tudi oni, ki skrbe za vnanje lepoto lice naših ulic, ~~oznanjevalci sloven-~~

stva ter kot taki pospeševati in uveljavljati njegove kulturne vrednote in narodne pomenljivosti, se še vedno dogaja, da domače narodne pomenljivosti puščamo v nemar in se obešamo na tuje. Le tako se je moglo zgoditi, da so dobile naše ulice namesto domačega narodnega drevesa tuje okrasno drevo. Zares žal, da ne krasi naših ulic slovensko narodno drevo — lipa! Lipa bi dala našim ulicam izrazito slovenski obraz, in vsak, kdor bi se sprehajal po naših uličnih drevoredih, bi takoj vedel, da je v resnično slovenskih krajih.

Zares, mnogo je treba še delati med slovenskim narodom in pri mladini, da se bodo vsi sloji naroda zavedali svoje narodne vrednosti ter s presnavljajočo ljubeznijo do lastnih narodno-kulturnih vrednot in pomenljivosti ubijali v sebi duha skepse, tako da ne bodo niti v podzavesti več posnemali, kar je tujega, če imajo doma boljše nadomestilo za tuje dobrine.

Da se povrnem k tujim okrasnim drevesom, ki maličijo vnanje lice slovenskih ulic, moram še reči, da tudi v narodnem in gospodarskem pogledu veliko grešimo, ako dajemo tujim okrasnim drevorednim drevesom prednost pred našo lipo.

Mnogo poezije se suče okrog lipe, v pesmih jo opevamo kot slovensko narodno drevo, v dejanskem življenju pa ima vsako tuje drevo, ki raste po stepah in pustah, prednost pred našo lipo. Ako hočemo imeti kaj ugleda pri tujcih, se moralo v prvi vrsti držati svojega in dajamo tudi na zunaj našim ulicam in krajem slovensko oboležje, slovenski okras! Pri vprašanju drevoredne okrasitve naših ulic nam mora zatorej v prvi vrsti biti mar, da povečujemo slovenski prostor z domačim narodnim drevesom — lipo, kajti lipa zasluži tudi v etnografskem oziru našo posebno pažnjo.

Zavita v zarjo slovanstva diha veličino, lepoto, krepi posameznikovo življenje ter življenje naroda s pomnežem zgodovine slovenskih rodov tja v ve-kove, uči nas spoznavati smeh in bol minulih pokolenj, njihovih šeg in zborovanj pod njeno krošnjo, z vonljivimi cvetovi in ličjem pa je prijateljica našemu življenju in zdravju. Lipov čaj je namreč vsakovrstno zdravilo zoper prehlad, kašelj i. p., o njenem cvetju pa pravi pesem:

Oj beli cvet, prežlahtni cvet!
Devištva venec je deklet.
Nedolžnejših in lepših rož
na zemlji celi ne doboš!

Še dandanes nosijo neveste k poroki na glavi venec iz voščenih rož, ki predstavljajo lipovo popje in cvetje.

Zato bodi proslavljeno, ti edinstveno slovensko narodno drevo, kajti v senci lipe so snivali slovanski rodovi, v njeni krošnji so se pozibavali ptički, pojoč lepšo pesem bodočim slovenskim pokolenjem, po njenem cvetju so brenčale čebelice, v njenem ličju pa so skriti čudoviti zdravilni lekovi!

Pravo pojmovanje slovenstva zahteva torej, da temu drevesu dajemo prednost pred drugimi tujimi okrasnimi drevesi. V slehernem listu lipe kot take je utrip minulih stoletij, kajti lipa je že v davninah gledala na vrvež slovanskih rodov in jim v svoji krošnji pela ritem lepše bodočnosti. Z izkušnjami in tradicijo stoletij obteženo slovensko drevo, v katero je vtakano milijon sanj slovenskih pokolenj, ne zavržimo, ampak ga včlenimo v našo narodno kulturno imovino kot sestavni del. Krasimo z njim naše ulične sprehodne poti po mestih, zasa-jajmo ga vsepovsod, kjer je krpica zemlje prosta!

Ta moj predlog, da bi v bodoče zasažali naša tla le z lipami, ne pa s tujimi okrasnimi drevesi, ni le rodoljubni izliv in sentimentalno povelečevanje najljubšega mi domačega slovenskega drevesa, ta moj predlog ni le rodoljubno kadilo, ampak podpiram ta predlog tudi s čisto praktičnimi gospodarskimi razlogi, ki so velikega pomena za slovenski narod.

V lipovih semenih tiči veliko bogastvo. To bogastvo je olje, ki lahko tekmuje celo z olivnim oljem. Naše lipe cveto vsako leto zelo bogato in imajo vedno silno mnogo semen. Ta lipova semena vsebujejo veliko množino olja (do 58%) ter prekašajo v množini olja v semenih celo oreh, sončno rožo in olivno palmo. Lipovo olje je po kakovosti mnogo boljše od olivnega ter od laškega, ima svetlo čisto barvo, fin okus, brez kake vonjave ali grenke primesi, ne postane nikoli žaltavo, dasi ga lahko pustimo poljubno dolgo časa v odprtih posodah na zraku. Nikdar ne spremeni svojega okusa in svoje sestave na zraku, ker spada med ona olja, ki nimajo s kisikom nobene sorodnosti. Pozimi v najhujšem mrazu ne zmrzne.

S pridobivanjem namiznega olja iz lipovih semen bi si naš narod v gospodarskem oziru zelo opomogel, zacvetela bi domača industrija za proizvodnjo namiznega olja iz lipovih semen, prihranili bi pa tudi visoke izdatke za uvoženo olivno in laško (belo) olje.

Kako krasno bi bilo, ko bi po naših logih, soseskah, poljskih potih, po drevoredih in javnih vrtovih zopet dehtele naše lipe, ki bi razpenjale svoje veje kakor preproge vonljivih cvetov nad našimi glavami!

Čas je, da učimo ljudstvo in mladino spoznavati bogastvo in vrednost naše lipe. Javni činitelji, vi pa dajte slovenskim ulicam zopet slovenski obraz, zasaďte ulične drevorede z lipami namesto s tujimi okrasnimi drevesi! Učitelji in izobraženstvo podeželja, vi pa podučujte ljudstvo in mladino, da bodo ob kmečkih hišah zopet stale lipe, kajti bolezen posnemanja vsega tujega se je namreč oklenila tudi že kmečkih domov. V tej ljubezni, namreč v posnemanju vsega tujega, leži smrt vse domače kulture.

Rafael Zazula

Nekaj snovi za pouk v višji ljudski šoli

I. Snet na ovsu in ječmenu

(Dalje.)

Snet se razširja s trosi. To so sila majhni organi, ki služijo glivam za razmnoževanje. Trosi so enostanični ali večstanični, imajo različne oblike in barvo ali so brezbarvni ter sestojijo iz membrane, protoplazme in jedra. Ko pridejo v dovoljno vlago in prikladno toplino, vzklijejo in poženejo podgobje.

Trose raznašajo vetrovi, vode, človek in žival. Zato jih je povsod dovolj, največ seveda na njivah. Držijo se tudi na ovsenem in ječmenovem zrnju. Ako pride semensko zrno v vlažno in toplo zemljo, se razmehča in začne kaliti. Isto se zgodi s trosom, ki morda lepi na semenu.

Tros vzkali in se zaje v mlado kal ovsu, oziroma ječmenu in z njo vred raste. V rastlini se razvija snetno podgobje in se hrani s sokovi rastline. Ko oves zori, prodre podgobje sneti v semenska zrna in tam razvije svoje plodišče. Žitna zrna so polna rjavega prahu, polna trosov. Zato pravimo tej bolezni tudi prašna snet. Kadar mlatimo bolno žito, vidimo mnogo tega prahu. Treba ga je skrbno odstraniti in sežgati, nikakor pa ne metati na gnoj ali na dvorišče, ker se potem zopet raznese na njive.

II. Snet na pšenici

Podoben je razvoj sneti na pšenici, le da je nekoliko bolj zapleten. Okuženje se izvrši, kadar pšenica cvete. Ko se odpirajo nežni pšenični klaski, padajo vanje trosi, ki jih prinašajo vetrovi. Ob mokrem vremenu požene tros v plodnici steljko, ki se razraste v mladem zrnju. Zrno je na videz povsem zdravo, v sebi pa nosi bolezensko kal. Ako tako seme posejemo, tedaj v kalečem zrnju skali tudi snetno podgobje, ki raste z rastlino vred, jo vso preplete, plodišče pa razvije v zorečih pšeničnih zrnih. Zrna so polna trosov, ti trosi smrdijo, zato bolezni pravimo